

Redactioneel

47

Grenzen aan medeplegen

De Hoge Raad legt de laatste jaren met name nadruk op rechtsontwikkelingen op het gebied van het materiële strafrecht.

Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan de rechtspraak van de Hoge Raad rond voorbedachte rade, roekeloosheid en voorwaardelijk opzet.

De reikwijdte van die bestanddelen wordt beter afgebakend en ook ingeperkt. Hiervan gaat een rechtsbeschermende werking uit.

Op 2 december 2014¹ wees de Hoge Raad een interessant arrest over medeplegen.

In dit arrest komt de Hoge Raad in een voorafgaande beschouwing tot het formuleren van enige aandachtspunten.

Wanneer is er sprake van een voldoende nauwe en bewuste samenwerking?

Die vraag laat zich – volgens de Hoge Raad – niet in algemene zin beantwoorden, maar vergt een beoordeling van de concrete omstandigheden van het geval.

De Hoge Raad bouwt voort op zijn eerdere arrest van 22 december 2009.²

Het strafbare feit dat tot bovengenoemd arrest leidde speelde zich af op het Friese platteland, in het anders zo vredige dorp Akkrum.

In die zaak oordeelde de Hoge Raad dat uit de gebezigde bewijsmiddelen en de daaraan toegevoegde bewijsoverweging niet zonder meer kan volgen dat de verdachte telkens zo bewust en

nauw met een ander had samengewerkt dat sprake was van medeplegen, in aanmerking genomen dat het louter aanwezig zijn bij en zich niet distantiëren van een door een ander gepleegde vernieling, alsmede het louter instemmen met die vernieling, ieder voor zich en in onderlinge samenhang bezien, onvoldoende is voor een bewezenverklaring van medeplegen.

Thans werkt de Hoge Raad in zijn arrest van 2 december 2014 een en ander nog nader uit en wordt met name getracht het onderscheid tussen medeplegen en medeplichtigheid duidelijker in beeld te brengen.

Daarbij speelt ook een rol dat genoemd onderscheid niet zonder belang en betekenis is. Ons hoogste rechtscollege wijst in dat verband ook op het verschil in strafmaximum.

Dit argument zien wij ook terug in de rechtspraak van de Hoge Raad rond roekeloosheid en voorbedachte rade.

Het strafmaximumargument lijkt voor de Hoge Raad een belangrijke rol te spelen om te komen tot betere en meer duidelijke afbakeningen op het terrein van schuld, opzet en deelneming.

Naar mijn mening mag geconcludeerd worden dat thans minder snel kan worden aangenomen dat er sprake is van roekeloosheid, voorbedachte rade en medeplegen.

Terug naar het arrest van 2 december jl.

De Hoge Raad overweegt expliciet dat de kwalificatie medeplegen slechts dan gerechtvaardigd is, als de bewezenverklaarde bijdrage aan het delict van voldoende gewicht is.

Volgens de Hoge Raad geldt zulks in vergelijkende zin indien het medeplegen – bijvoorbeeld in de vorm van ‘in vereniging’ – een bestanddeel vormt van de delictomschrijving.³

Ook verdient opmerking dat de Hoge Raad een zekere aansluiting teweegbrengt met de eigen rechtspraak met betrekking tot het ‘in vereniging plegen’ zoals bedoeld in art. 141 Sr (openlijke geweldpleging).

1. HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474, NbSr 2015/24.

2. HR 22 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK3356.

3. Te denken valt onder meer aan art. 248 lid 1 Sr, art. 311 lid 1 onder 4 Sr en art. 312 lid 2 onder 2 Sr.

Zoals bekend gaat het dan om 'een voldoende significante of wezenlijke bijdrage aan het geweld'.

Ter beantwoording van de vraag of de bijdrage van de verdachte in een concrete zaak van voldoende gewicht is geweest, zou dus ook steun kunnen worden gevonden in de rechtspraak aangaande een 'significante of wezenlijke bijdrage'.

Ik kwam de link met art. 141 Sr al voor 2 december 2014 tegen in het arrest van de Hoge Raad van 3 juni 2014.⁴

In dat arrest sprak de Hoge Raad, in een zaak waarin de vraag centraal stond of er sprake was van medeplegen, al over een significante bijdrage.

Die woorden waren echter wel tussen aanhalingstekens geplaatst, zodat zeer wel nog kon worden aangenomen dat de Hoge Raad het hof in zoverre citeerde, aangezien dat hof die terminologie bezigde.

Voor de dagelijkse praktijk is ook van belang dat de Hoge Raad concrete omstandigheden en gedragingen noemt die van belang kunnen zijn bij de beantwoording van de vraag of er in een concrete zaak sprake is van medeplegen:

- de intensiteit van de samenwerking;
- de onderlinge taakverdeling;
- de rol in de voorbereiding, de uitvoering of de afhandeling van het delict;
- het belang van de rol van de verdachte;
- de aanwezigheid van verdachte op belangrijke momenten;
- het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

Met betrekking tot die laatste omstandigheid meldde ik al eerder dat de Hoge Raad in 2009 daar geen grote betekenis aan toekende. Dat wordt nu bevestigd door de Hoge Raad in het arrest van 2 december 2014:

'Daarbij verdient overigens opmerking dat aan het zich niet distantiëren op zichzelf geen grote betekenis toekomt. Het gaat er immers om dat

de verdachte een wezenlijke bijdrage moet hebben geleverd aan het delict.'

De Hoge Raad benoemt ook gedragingen die specifiek met medeplichtigheid in verband plegen te worden gebracht.

Genoemd worden:

- het verstrekken van inlichtingen;
- op de uitkijk staan;
- helpen bij de vlucht.

Indien het tenlastegelegde medeplegen in de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering maar uit zojuist genoemde gedragingen, dan rust op de feitenrechter de taak om in het geval dat hij toch tot een bewezenverklaring van het medeplegen komt, in de bewijsvoering – dus in de bewijsmiddelen en zo nodig in een afzonderlijke bewijsoverweging – dat medeplegen nauwkeurig te motiveren.

Die extra motivering geldt volgens de Hoge Raad ook indien de bijdrage bestaat uit gedragingen, vóór het strafbare feit verricht.

Is er dan wel sprake van 'voldoende gewicht'?

Zulks geldt in nog sterkere mate indien het hoofdzakelijk gaat om gedragingen die na het strafbare feit zijn verricht.⁵

Een geringe rol of het ontbreken van enige rol in de uitvoering van het delict zal nog wel tot medeplegen kunnen leiden maar er zal dan wel compensatie moeten zijn door een grote of grotere rol in de voorbereiding.

Al met al gaat het om een belangwekkend arrest voor de rechtspraak.

Er zal nu een betere afgrenzing bestaan tussen medeplichtigheid en medeplegen.

Met dit arrest in de hand kunnen strafpleiters nog beter de aanval openen op het tenlastegelegde medeplegen.

Dat is een goede zaak omdat feitenrechters niet zelden tot medeplegen kwamen in zaken waarin de verdachte slechts gedragingen verrichtte in de sfeer van medeplichtigheid.

4. HR 3 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1307.

5. Gedacht kan worden aan het meedelen in de buit of het verbergen van een lijk.

Ook gelet op het verschil in strafmaximum is een duidelijke afbakening een goede zaak.

mr. H. Anker